

מגיד ירחים

מרחשון

מוקדש לנושא "היתר המכירה"

עלון חדשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל ■ גיליון מס' 96 ■ חשון תשס"ח

על משנת הראי"ה מאת הראי"ה קוק זצ"ל

"עמי תרעד בידי למעשה הנבלה אשר נעשתה כעת לאחינו יושבי המושבות... הנה עתה אחרי אשר נגמר העניין בדבר סכסוך שאלת השמיטה, שכל עיקרה באה למונת אחינו בני המושבות, נמצאו חותרי מחתרת אשר יעצו בסתר לקנות דווקא מהגויים ולהרים קרן צרינו השוחקים על משבתנו."

אגרות הראי"ה א', איגרת שמו

והתרבות אחינו בארץ הקודש תהיה הגאולה בקרוב יותר... וממילא נזכה לקיים הכול והווי כחלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה". יש לשים לב כי החזון העתידי והשיקול המציאותי מהווים בסיס משמעותי לפסיקה ההלכתית:

בי"ט סיוון תר"ע (אגרות הראי"ה א' שיא) מרחיב הרב באגרתו את ההיבט הגאולתי שתואר לעיל ומדגיש כי מלחמתו איננה חלילה נגד השואפים לקיים את השמיטה בכל דקדוקיה וכוונותיה. הרב נאבק נגד אנשים היוצאים חוצץ בעניין "היתר המכירה" ומזלזלים בחקלאים המסתמכים עליו "אני מחויב לעמוד בפרץ נגד המוציאים לעז על אותם הבאים ליישב את ארץ ישראל ובאין להם דרך אחרת הם מוכרחים לסמוך על ההיתר". הרב סבור כי הימנעות יהודים דתיים לעלות ארצה והתחזקות המגמה החילונית של ההתיישבות בארץ ישראל צריכים להיות שיקול משמעותי בחיזוק היתר המכירה מאחר "ואין שיעור לנפילת היהדות בארץ ישראל שתוכל לצמוח מזה". בהמשך דבריו מדגיש הרב את הצורך בהבנה פנימית ועמוקה של ההלכה מתוך חיבור לנפש האדם ולא רק קיום המבוסס על הפחדה חיצונית וענישה מרתיעה: "אין זה דרך התורה כלל לבנות דין על פי ראה חיצונית של עונשים, ה' ישמרנו".

סיכום הנימוקים שהובאו לעיל מלמד אותנו, בהקשר לימים אלו, על אחריותו הציבורית של הרב בפסיקתו לכלל עם ישראל, על חשיבותו הגדולה של המפעל הצינוני וישוב ארץ ישראל, ועל נכונותו לעמוד בפרץ, גם במחיר אישי, מתוך דאגה לכלל ישראל ורצון להשכין שלום. הלוואי ונזכה גם אנו ללמוד מדרכו ההלכתית והערכית.

להרחבת הנושא ניתן לעיין בספרו של ד"ר חגי בן ארצי "הרב קוק בפולמוס השמיטה", וכן אצל הרב פרופ' נריה גוטל "כלל הצריך לפרט ופרט הצריך לכלל - בשמיטה" בחוברת "בסוד השמיטה", תודתי (נתונה להם).

הרב ד"ר יוחאי רודיק

מפמ"ר מחשבת ישראל בחינוך הדתי

אחת התופעות המעניינות במחקר ההיסטורי היא היכולת לנתח ולהחיל מסקנות ערכיות ומעשיות, הלקוחות מהמציאות ההיסטורית, על המציאות העכשווית. להלן ניתן דעתנו לכמה מאיגרותיו המרכזיות של מרן הרב זצ"ל העוסקות בנושא השמיטה בכלל ובענין "היתר המכירה" בפרט ונסה באמצעותן להעמיק במערכת שיקוליו של הרב בנושא זה. כוונתנו אינה להעדיף דרך זו או אחרת כפתרון לקניית פירות וירקות בשנת השמיטה, אולם מערכת שיקוליו של הרב בנושא זה מלמדת על מעורבותו ואחריותו הלאומית לכלל עם ישראל שומרי המצוות ושאינם כאלו.

בשנת תרס"ט התנהלה התכתבות ארוכה בין הראי"ה קוק והרידב"ז בעניין "היתר המכירה". באגרת הראשונה מיום ב' אדר תרס"ט (אגרות הראי"ה א', קפט) כותב הרב "וידעתי ברור שאם לא יעשה עניין המכירה, יעברו רבים מאוד על כל איסורי השביעית בלי שום צד היתר כלל". מתוך תחושת האחריות לכלל העם ועל רקע הערכת המציאות הריאלית מציע הרב דרכים להתמודדות עם הנושא. בד בבד הרב חושש כי הקלה הלכתית בעניין זה עלולה לגרום למצב בו "רשעים ירימו קרן לומר הותרה הרצועה" ויווצר זלזול חלילה בהלכה בכלל, לכן מוטלת חובה על מורי ההוראה להגדיר ברורות את הגבולות ההלכתיים והכל צריך להיות "בדרך שלום ובדרך כבוד ואהבה לשמו יתברך, ולארץ הקודש וליושבים עליה ועובדים את אדמתה".

בי"ז אדר תרס"ט (משפט כהן, עמ' קכד סימן ס') כותב הרב אגרת שניה ומדגיש בה שני היבטים חשובים: ההיבט הראשון, מתייחס לחוסר יכולת של פוסק להכריח את הציבור לקיים הלכה שאיננה מקובלת על דעתו, ובמקרה של הכרח וכפייה יהיה המצב "דבר שלא ישמע כלל" היינו שהחקלאים לא יקבלו את הפסיקה. ההיבט השני מעמיק את הנימוק שלא ניתן ליצור מאבק והתנגשות בין האינטרס הציבורי-חקלאי לבין ההלכה. במקרה זה "אנו צריכים להיכנס בפרצה דחוקה וללמד זכות על ישראל בדבר שאי אפשר כזה".

ביום א' באייר תרס"ט (משפט כהן, סימן סג' עמ' קכו) כתב הרב אגרת שלישית בנושא "היתר המכירה". במכתב זה פורש הרב מערכת שיקולים המעמידה במרכזה את ישוב ארץ ישראל ואת האחריות לבנין הצינוני המבוסס על עבודת האדמה. במהלך הדברים כותב הרב: "תכלית הישוב הוא עניין של דורות ועל ידי חיזוק הישוב

נקודות למחשבה ודיון

- נסו למצות את מערכת השיקולים בעד ונגד "היתר המכירה".
- האם לדעתכם המצב הכלכלי מחייב גם היום את "היתר המכירה"?

"בית הרב"

אבל וכואב עם כל בית ישראל את הסתלקות

מו"ר הרב הראשי לישראל ראש ישיבת "מרכז הרב"

זה למעלה מיובל שנים

הגאון הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא זצ"ל

ושולח תנחומים למשפחה הנכבדה

ת.נ.צ.ב.ה.

על השמיטה

הראשונים אף אינה נוהגת כלל, ומה שאנו עושים הרי הוא בגדר מידת חסידות בלבד. אכן, יש הטוענים שאין תנאי החיים היום זהים לתנאי החיים בזמנו של מרן הרב זצ"ל. הם כמובן צודקים, אולם אין דבר זה אומר שמשום כך אין להמשיך בהנהגת ההיתר מן הסיבות המתאימות לתקופתנו. אדרבה, העקרון שיש אפשרות להנהיג את ההיתר נקבע בזמנו, ואכן נאמר בו כי בכל פעם יש לדון עליו מחדש וכך אנו נוהגים. לפי דעתי, ניתן אף לומר כי הצורך להנהיג היום גדול אף יותר, ומכמה סיבות: האחת, מפני שמבנה החברה בימינו הוא כזה שרק כשלושה אחוזים מן האוכלוסיה עוסקים בחקלאות ומספקים את כל התוצרת הנצרכת לשוק המקומי, וגם ליצוא, ואי אפשר להעמיס עליהם את כל נטל השמיטה, איך אנו יכולים לומר להם שיוותרו על כל המחזור הכספי שהם מגלגלים בכל שנה, כאשר אנו לא מסוגלים לוותר אפילו על משכורת חודשית אחת! הסיבה השנייה, היא מפני החשש שהפסקת כל העבודות במשך השנה עלולה לגרום הפסדים לאומיים גדולים גם לטווח הארוך, על ידי אובדן שווקים בחו"ל וע"י הפקרת השוק המקומי לטובת הפלסטינאים אשר ינצלו את יתרונם גם בשנים הבאות. הסיבה השלישית היא הדאגה לשמירת מערך

ישראל. ואשרינו שזכינו לכך שאנו חיים בארץ ועסוקים באופן מעשי בבירור השאלות ההלכתיות הנוגעות למצוות הארץ. עד כאן במישור הרעיוני, ואולם בהיות תורתנו תורת-חיים, על כן כמו שבמצוות אחרות הוצרכו לפעמים למצוא במסגרת ההלכה פתרונות מעשיים, מסיבות שונות, כך יש צורך למצוא פתרון מעשי לבעיות המתעוררות בשנת השמיטה לאלה המתקשים לקיימה בשלימות. כשם שאנו מוצאים בהלכות המחייבות אפילו מדאורייתא, כהלכות שבת, שנדרשו לשאלות רבות בשעת הצורך והתירו במקרים מסויימים שותפות עם גויים כדי למנוע הפסדים גדולים, וכשם שמתירים לקיחת הריבית, ע"י "היתר לשיסקא" ואת החמץ, על ידי מכירתו לגוי, כך הגיעו רבותינו למסקנה שיש להתיר מכירה של הקרקעות לגויים כדי שלא יחולו איסורי השמיטה על הגידולים. שני טעמים עמדו לנגד עיני המתירים: האחד, ששמירת השמיטה כפשוטה קשה ביותר לחקלאים המתפרנסים מן התוצרת החקלאית והשני היה החשש שאם אלו לא ינהגו לפי ההיתר הרי הם יכשלו ויכשילו את הציבור כולו באיסורי שביעית. ביסוד ההיתר נמצאת ההנחה שמצות השביעית בזמן הזה נוהגת רק מדרבנן, ולדעת כמה מגדולי

הננו נמצאים כבר בפתחו של חודש מרחשון, החודש שבו הלכות השמיטה כבר באות לידי ביטוי משמעותי בתוצרת החקלאית הנמכרת בשווקים.

הדברים אמורים על כל הגידולים שלוקטו אחרי ראש השנה ושיש עליהם לפחות דין של קדושת שביעית, ובקרב יגיעו גם הגידולים שיש עליהם איסור ספיחים.

לגבי הראשונים, מתחזקת היום השיטה שאפשר לסדר את מכירתם בשוק באמצעות "אוצר בית דין", אולם על האחרונים אין כל היתר אלא בהסתמכות על "היתר המכירה", ומן הראוי להרחיב עליו את הדיבור.

ההיתר עצמו נוסד על ידי גדולי עולם בדורות שלפנינו, החל משנת תרמ"ט בהסכמת גדול ההוראה הגאון רבי יצחק אלחנן זצ"ל ועמו עוד גדולים, חשובים וידועים. בשנת תרנ"ו הצטרפו אליהם גדולי ירושלים - הרב רבי שמואל סלנט זצ"ל ומהרי"ל דיסקין זצ"ל, בשנת תר"ע כבר כיהן בארץ מרן הרב קוק זצ"ל אשר נתן גיבוי חזק להיתר, עד שמיחסים לו לבדו הוראה זו. מרן הרב עסק הרבה בנושא השמיטה ומסתבר שראה בה אתגר מיוחד וזכות גדולה שנתגלגלה לידו, בכהונתו כרבה של יפו והמושבות. אפשר שלפי הרגשתו מה שהיה בדורות הקודמים נושא לדיון תיאורטי בלבד נעשה בזמנו לנושא מעשי ואף הוא אחד מסימניו של הקץ המגולה.

ידועים הדברים שכתב על האידיאל הנפלא של שנת השמיטה האמורה להביא "לפסק זמן" בפעילות הכלכלית והחברתית השוטפת ע"י ההלכות הנוגעות לשמיטת הקרקעות וכן בעקבות קיום ההלכות הקשורות לשמיטת הכספים. מצוה זו הבאה אחת לשבע שנים מאפשרת חזרה לסדר חיים מחודש לאחר התרענונות, היטהרות והתקדשות. כמו כן יש ערך רב למצוה הזו החוזרת ומלמדת אותנו על היחס והקשר שבין עם ישראל לארץ

פולמוס השמיטה

מכתבו הראשון של הרב קוק לרידב"ז

בראשית מכתבו מעיר הרב, שדבריו של הרידב"ז, שבהם טען שפסיקתו של הרב קוק נוגעה ב"חנופה לאיכרי המושבות, שמהם הוא מתפרנס", פגעו בו בצורה קשה: "היו לי למלח על פצעי לבבי, אשר לא זורו ולא חובשו" (אגרות הרא"ה א', אגרת קפט עמ' רמה). אף-על-פי-כן מרן הרב מוחל לרידב"ז, ואיננו נכנס להתחשבות אישית והוא עובר לדיון ענייני ומפורט בכל טענותיו ההלכתיות והאידיאולוגיות של הרידב"ז.

טענתו העיקרית של הרב היא, שהיתר המכירה מוצדק ביסודו, מכיון שבלעדיו היו רוב האיכרים מעבדים את שדותיהם ללא היתר: "וידעתי ברור, שאם לא יעשה עניין המכירה יעברו רבים מאד על כל איסורי השביעית בלי שום צד היתר כלל - ורשעים ירימו קרן לומר הותרה הרצועה לעקור מצוות מן התורה בלא שום שאלה, ואין לשער כמה גדול חורבן תורת הקודש וחילול שם שמים היוצא מזה" (שם).

הרב מסתמך בענין זה על הכלל התלמודי: "מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות, ולא יאכלו בשר תמותות נבלות" (קידושין כא). והוא פועל כאן על פי עיקרון חשוב בעבודתו של כל פוסק גדול - שיש לו לעשות הערכה ריאלי ומפוכחת של יכולתו ונכונותו של הציבור. על רקע הערכה זו הוא צריך למצוא דרכים של קולא, גם אם הן דחוקות, כדי שלא לדחות את הציבור למצב של הפקרות מוחלטת, שיגרור התפרקות מכל משמעת הלכתית.

עוד מסביר הרב באיכות לרידב"ז את המציאות הכלכלית במושבות (ואפשר שהרידב"ז, רבה של צפת, לא היה מודע לה באופן מלא). להבחנתו, הבעיה העיקרית של המושבות היא של יצירת קשרי מסחר קבועים עם השווקים באירופה (בעיקר פירות הדר ויין). קשרים אלה בנויים על רציפות עסקית ללא הפסקות. ללא היצוא החקלאי יאבד הבסיס הכלכלי של המושבות, וגם חברת יק"א תאבד את המוטיבציה לתמוך בהן. (הבעיה הזאת רלבנטית גם בימינו לא פחות מאשר לפני מאה שנה).

את מכתבו מסיים הרב בקביעה, שלמרות ההיתר המגמה החינוכית צריכה להיות "ללמד את ישראל להתחייב גם במצוות שאפשר להיפטר מהן" (שם, עמ' רמו). מגמה זו מחייבת לעודד את כל החקלאים, ולמעשה כל יהודי, לקיים ככל יכולתו את השמיטה בצורה המליאה והשלימה, ורק במצב אמיתי של דוחק לחפש פשרות וקולות.

ד"ר חגי בן ארצי
בית א-ל ת"ו

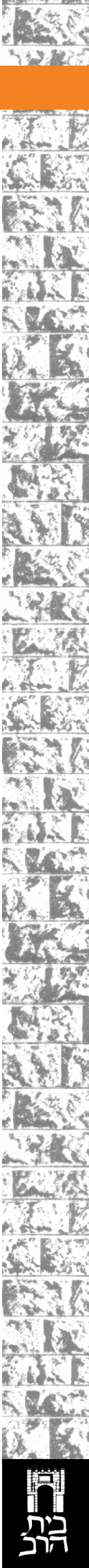
מו"ר הרב אמרהם אלקנה כהנא שפירא זצ"ל

המשך מעמ' 4

חלקי הציבור, אשר עלו אליו לרגל. הכל נעשה על ידו במרץ, בהתלהבות ובשמחה כשל אדם צעיר, מתוך מבט של תורה ומסורת ישראל לדורותיה.

הי-רצון, שיינתן ד' כוח וחכמה בלב תלמידי החכמים, שאותם מינה רבנו להמשיך את דרכו בשיבת "מרכז הרב". כולנו תפילה, שהישיבה תלך ותתעצם ותגדל לתלמידי-חכמים, גדולי תורה ויראי שמים, אוהבי ארץ-ישראל ועם ישראל. ונזכה במהרה לביאת משיח צדקנו, לבניין בית-המקדש ולתחיית המתים, אמן.

הרב חיים י. שטיינר,
ר"מ בישיבת "מרכז-הרב"
ובישיבת "אביב-התורה" בת"א

אישים ואירועים

בחיי מרן הראי"ה זצ"ל

כ"ה מרחשון תרס"ט 1908
מתוך מכתבו של מרן הראי"ה הקורא ליושבי המושבות לעשות את ההכנות בכל ענייני עבודת האדמה בשביעית האמורה להתקיים בשנת תר"ע. (אגרות הראי"ה א. אגרת קעב)

„דבר בעתו מה טוב“

יפו יום כ"ה חשון תרס"ט.
לכבוד אחינו היקרים יושבי המושבות באה"ק, שלו' וברכה-
כאשר בשנה הבעל"ט, שנת ה'ר"י, תהי' שנה השמיטה,
והדבר ידוע, שישנן הרבה שאלות וספיקות בכל עניני עבודה
הארץ בשביעית, שעם כל מה שנוהגים להקל ע"פ הוראה הגאונים
המפורסמת כדבר המכירה לנכרי, בתור הוראת שעה, שיתירה
ב"ד חשוב כל זמן שיראה שהסכסכ של הישוב מיכרח לזה, עיד
נשארם ענינים רבים שצריכים להתבאר, איזו עבודה הן מותרות
לנכרי, איזו מהן מותרות הן דוקא ע"י נכרים, ואיזו מהן שאינן
מעבדות אה סדרי הישוב והיקון המצב ההכרחי, ואין שום הוזה
אם ישארו על השנה של מוצאי שביעית שצריך להמנע מהם לנכרי.
והנה אע"פ, שלפתרון של כל השאלות הללו יש לנו ב"ה
מורשה מסקנה של תורה מדברי חז"ל וגדולי הראשונים והאחרונים,
שיש לברר על ידם את הספיקות כולם ע"פ דרכי התורה בעוסקה
של הלכה, ס"מ צריך עם זה לידיעה הגונה ג"כ בפרטי העבודות:
בתוכנן, בשימושן והכרחן, אשר לפעמים לא יוכל הדבר להתברר
כ"א דוקא ע"י ידיעות נסיוניות מהעובדים בעצמם.

ע"כ אבקש בזה את כל אחינו העוסקים בעבודה ארצנו
הקדושה במושבות היקרות תובכ"א, את היחידים ואת הועדים
הנכבדים, שימיכו נא להמציא לי, כ"א כפי יכלתו, ידיעות מדויקות
מפרטי העבודות הנהוגות בסביבתם. ואה תופשי התורה שבהם
אבקש, שיעירונינא בסובם כ"א על הספיקות אשר השיג ידו
להעיר בהן, לפי ידיעתו של כל אחד בתורה ובבקיאות עניני
עבודת האדמה, למען נוכל לברר את הענינים על מנום, להשיב
לכל שואל דברים ברורים לאמתה של תורה בעורת השי"ת.
וביחוד אבקש את החדדים המהירים האסידים, אשר לא
ירצו להתנהג בהיתרים הנובעים מהנהגת המכירה, אלא לשמור
את השביעית במילואה, שהם צריכים לדעת ביותר דיוק את כל
פרטי העבודות וההנהגות השייכות לקדושת השביעית הבעל"ט,
שיקריבו להציע את ספיקותיהם בפרטיות, כדי שנוכל להעמיד
את הענינים על בורים בע"י למועד הנכון.
כנפשם היקרה ונפש קשורה באהבה, הסתכר ככבודם,
אברהם יצחק הכהן קוק
עבר לעם קדוש על ארמת הקודש פה עיה"ק יפו והמושבות תובכ"א.

הכשרות בשוקים המקומיים שקימו הוא בוודאי אחד ההישגים שאנו יכולים להתברך בו. והנה, אם לא נאמץ את "היתר המכירה" עלולים אנו למצוא את השוק מוצף בתוצרת אסורה. היעדרם של "תעודות הכשר" עלול לגרום להתדרדרות ולויתור על הכשרות לאורך זמן, זאת משום שאלה שאינם רגילים בשמירת מצוות יפטרו את עצמם מכל הענין וישווקו תוצרתם כרגיל בכל שנה, ומלאה הארץ ושווקיה במאכלות אסורות, וכך ימשיכו גם בשנים הבאות חס וחלילה. מכאן ברורה המסקנה שעלינו לחזק את היתר המכירה ולגבות את העוסקים בארגונו, שמלאכת קודש הם עושים, בהבטיחם את שמירת הכשרות בארץ. כמו כן יש לקרוא לצרכנים בעיר שיקפידו לקנות תוצרת חקלאית של אחינו היהודים ולא להזדקק ליבולם של נכרים בין אם הוא מהארץ ובין אם הוא מחו"ל. מלבד זה ראוי עוד לציין כי השאלה על דבר היתר המכירה נוגעת לחקלאים אשר צריכים להחליט אם לנהוג על פיו ובאיזה היקף, אבל אנו הצרכנים אשר בעיר מה לנו כי נחמיר? הרי לגבינו אין שום שאלה שכן אחר שנערכה המכירה הרי זו תקיפה, ואין שום איסור על הגידולים:

מן הראוי לקנות את התוצרת של החקלאים מבני עמנו ולא לפגוע בהם על ידי החרמתם. זכור נזכור את המצוה של "עזוב תעזוב וגו'" שעניינה הוא לחמול על מי שעלול להפסיד ממון רב, וזו כמובן מצוה הנוהגת מדאורייתא, שהיא חמורה יותר ממצות השמיטה בזמן הזה שהיא מדרבנן... יש האומרים שלא נוז להם עם היתר המכירה אשר כאילו הוא מבטל את המצוה, ולהם יש לומר ולהציע שתי הצעות:

האחת, להשתדל לשמור על קדושת השביעית גם בתוצרת הנמכרת במסגרת היתר המכירה, ויש לכך יסוד מפני שיש שסוברים שקדושת השביעית לא נפקע מן הגידולים הגדלים בא"י גם באדמות של גויים. וההצעה השניה היא להחמיר בכל הנוגע לגינות הנוי בבתיים וברחובות הערים, שטיפוחן אינו פוגע בפרנסתנו, ואין שום סיבה שלא ננהג בהן לחומרא ולא נחפש היתרים מיותרים (וכמובן שיש להמשיך לשלם את משכורת הגננים).

לסיכום ולסיום, יש לחזק את האוחזים באדמותיהם על פי הוראות מרן הרב זצ"ל בזמנו, ועל פי הוראות רבותינו בזמננו, ובזכות ההימנעות הכללית ממואכלות אסורות נזכה להשלמת קדושת הארץ ואחיותנו בה. כאשר אי"ה שנגיע לכך נשוב ונדון על דרך קיום המצוה המיוחדת הזו, ובוודאי גם נזכה לקיום הבטחת התורה; "וציווייתי את ברכתי וגו'" ואולי אף נוכל להרחיב את השבתון של השמיטה על כל תחומי החיים ולא רק בחקלאות.

הרב אריה שטרן
ראש מכון "הלכה ברורה ובירור הלכה"
ירושלים ת"ו

כ"ה מרחשון תר"ע 1909 האכרים מיסוד המעלה, עין זיתים, משמר הירדן ומטולה מקבלים על עצמם לשמור את שנת השמיטה בכל פרטיה ודקדוקיה.

ברבר שומרי שביעית.

צפת. יקבל בזה רשימה מיסוד המעלה הא קאליאנא מסיכה לפה ע"ק תובכ"א ששם יושבים עשרים וחמש משפחת באו כולם ועשו כנייהם קשר להיות שאנחנו כורתים ברית אמתה ועל החיים באי ב"ג [ועוד שנים יבוא] לשבור את שנת השבתון מחללי ברת שמה וישראל בכל פרטיו ודקדוקיו, ואני שולח לכבודי ב"ה הרשימה להרשימה כמכ"ע רחבעלה.

זו הרשימה:

ר' דוד ב"ר זאב דור אייזנבערג	8 נפשות (כ"י וכ"י)
ר' ברוך סאליסאן	6 "
ר' שלמה חיים ב"ר בצלאל בקש"ה	9 "
ר' אהרן אייזנשין	6 "
ר' ישראל אשכנזי	6 "
בילא שקערמאן אלמנה ר' שבתי הבן	4 "
ר' מרדכי פישל ב"ר אברהם פרץ הבן	8 "

ונספחו להם מושיבה קטנה עין זיתים

ר' יעקב סשה ריזלפעדין	2 "
ר' סשה יוסף לעווינאן	5 "
ר' יעקב רוינבלום	5 "

בע"ה אחר ב' או ג' ימים אשלה לי רשימה גם מהמושבה משמר הירדן כי גם הם מקבלים עליהם, ולע"ז ירצו את הרשימה הזאת ידונו בל"ג ...

מדועים אנתנו הח"ם קאליאניסין מושיבה מתולת ה"י קבלנו עלינו בהסכם גמור שבעשתי"ה שנסבות בשנה הזאת כסביה עלינו ע"י תורתנו הקדושה. ואנחנו מבקשים ב' הרם שיפלא לנו הכסתה ארוננו ה"י פרנא הירב"י בכל יבולתו ויבואו ומשנתו חת"י שלמה מאה ה' הטיב והסטיב. עיד זאת אבקשו אפשר יאיל כ' לברר האמת בכל ר"ש מהשנתה וסבסב הנפישת ויספיענו

תולדות חייו של מו"ר הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא זצ"ל

ירושלים, אייר תרע"א - ירושלים, ט"ו תשרי תשס"ח

עד סוף ימיו מילאה הישיבה את כל מעייניו. הייתה לו קירבה מופלאה גם עם הצעירים ביותר מבין התלמידים. בחינוכותו המיוחדת בלימוד ובתפילה, הדביק את כולם באהבת תורה ובאהבת ישראל וארץ-ישראל.

בשנת תשט"ז, בנוסף על עבודתו בישיבה, החל לשמש דיין בבית-הדין האזורי, לאחר מכן נעשה אב בית הדין, ולימים התמנה לחבר בית-הדין הגדול בירושלים. בתפקידיו אלה כתב פסקי דין רבים המהווים אבני יסוד בפסיקה. הוא זכה להתייר עגונות ולהכריע בבעיות הלכתיות ואישיות מסובכות ביותר, תוך רגישות אנושית מיוחדת לכל בעיה.

רבנו, הרב א"א שפירא זצ"ל היה חבר בוועדות שונות, מהן הוועדה לפתרון בעיית ניתוחי מתים וועדת חינוך, שמונתה ע"י השר משה חיים שפירא ז"ל. מהחלטותיה החשובות של ועדה זו הייתה ההחלטה להכיר בשנות הלימוד בישיבות כהכשרה הטובה ביותר להוראה.

בשנת תשד"ס, לאחר פטירתו של ראש ישיבת "מרכז הרב", הרב צבי יהודה קוק זצ"ל, התמנה רבנו לראש הישיבה. עד לפטירתו, במשך עשרים וחמש שנה, הנהיג את הישיבה במסירות רבה. רוב העומדים בראש מוסדות החינוך של הציבור הדתי-לאומי: הישיבות הגבוהות, תלמודי-התורה, ישיבות ההסדר, המכינות, הישיבות התיכוניות, האולפנות והמדרשות - הם יוצאי ישיבת "מרכז הרב" ותלמידיו.

בהיותו קשור לגוונים שונים בציבור, השכיל רבנו לגשר על פני מחלוקות ולפתור בעיות סבוכות בחכמה ובדרכי נועם.

בשנת תשמ"ג, אחרי לחצים מרובים עליו, על רעייתו ועל בני משפחתו, התמנה רבנו, יחד עם הרב מרדכי אליהו יבדל"א, לכהונת הרב הראשי לישראל (הראשון שהיה יליד ירושלים). בתקופת כהונתם ברבנות הראשית, פעלו השניים באופן נמרץ בכל התחומים: הם נכנסו לעובי הקורה של בעיית יהדותם של עולי אתיופיה, בדרשם גיור לחומרא; פעלו לחיזוק הכשרות במדינה; פתרו באופן הלכתי את הבעיה הסבוכה של השתלת איברים, כשהם קובעים לכך מסגרות ברורות; בנו תשתית חדשה לקראת שנת השמיטה, ועוד.

גם הרב א"א שפירא זצ"ל גם הרב מרדכי אליהו שידבל לחיים ארוכים הביעו התנגדות נמרצת למסירת שטחים מארץ-ישראל לגויים, והורו להתנגד לכל חוק או פקודה הנוגדים את דיני התורה. בתקופת מלחמת המפרץ, פסקו שאין לעזוב את הארץ, ועודדו, על-ידי ביקורים אישיים, את כל התושבים בישראל שהייתה נתונה אז תחת האיום העירק. שני הרבנים קשרו קשרים הדוקים עם ראשי המדינה והצבא. הם פעלו במשותף לקשור קשרים עם יהודי התפוצות, ע"י פגישות עם רבנים ואנשי ציבור באמריקה, באירופה וברוסיה, ביניהם הרב יוסף דוב סולובייצ'יק, הרבי מלובביץ' והרב משה פיינשטיין זצ"ל. מלבדם נפגשו עם נשיא אמריקה בוש (האב) ועם שגרירים זרים, על מנת לקדם את הקשר של ישראל עם יהודי הגולה ולהשפיע על עניינים דתיים, חינוכיים ומדיניים.

בכל תקופת כהונתה של הרבנות, הוקדשה תשומת לב מיוחדת ליהדות רוסיה. היא דאגה לשחרורם של אסירי ציון, ועם פתיחת השערים, עזרה בקליטתם של מאות אלפי העולים, הן בעזרה רוחנית והן בפתרון בעיות הלכתיות סבוכות - משפחתיות ואחרות - שעליה מבורכת זו הביאה עמה.

בעשרות שנות פעילותו הציבורית לא מש רבנו מאהלה של תורה. יום יום, לאורך השנים, היה מקדיש שעות מרובות לישיבה - ללימוד וללמד, לכתוב ספרים ומאמרים, ולטפל טיפול אישי בסבר פנים יפות בכל אחד ואחד מן הפונים אליו. לא עבר עליו כמעט יום בלי שיעור, שיחה, או לימוד עם כיתות שלימות של ישיבות, אולפנות, תלמידי תיכון ואנשים פרטיים מכל הגילאים ומכל

מורנו ורבנו, הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא זצ"ל, נולד בירושלים שבין החומות להוריו, הרב שלמה זלמן ומרת הענא רייזל לבית זקס. הוא היה דור שבעי בירושלים העתיקה.

בילדותו למד בת"ת "עץ-חיים" שבחצר חורבת ר' יהודה החסיד. רבותיו באותה תקופה היו המלמדים המפורסמים של "עץ-חיים": ר' אליהו סלמון, ר' ליב רוחמקין, ר' אליהו פרידמן ור' מנחם מנדל מנדלסון ועוד. לימים עבר ללמוד בישיבת "עץ-חיים" בשכונת "מחנה יהודה" והיה הולך יום יום ברגל הלך וחזור מביתו לישיבה.

עד שנת תרפ"ט, נשארה משפחתו לגור בעיר-העתיקה, למרות התנכלויות השכנים הערבים. לבסוף עקרה המשפחה לשכונת הבוכרים. עד מהרה התערתה בשכונה ויצרה קשר עם דרי השכונה ועם רבניה.

בגיל צעיר מאוד נכנס רבנו לישיבת "תפארת צבי", שם התקרב לר' ראובן טרופ. בהמשך דרכו למד בישיבת חברון. באותה תקופה למדו בישיבה תלמידי-חכמים ולמדנים גדולים כמו הרב שלמה גורן, הרב בצלאל זילטי, הרב אברהם פרבשטיין ועוד. ראש הישיבה, הרב משה מרדכי אפשטיין, קירב את רבנו במיוחד. הוא תפס מקום מרכזי בישיבה ושמך יצא כלמדן גדול. הוא למד בחברותא עם הרב משה חברוני, לימים ראש ישיבת חברון. הרב שפירא התחבב מאוד על הרב איסר זלמן מלצר, אשר צייטט בספרו "אבן-האזל" דברי תורה משמו. כמו-כן היה קשור לרבי מטשביץ, לרב יצחק זאב סולובייצ'יק (הגרי"ז) ולחזן א"י"ש, אתו התכתב במשך תקופה ארוכה.

הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל, אשר כיהן באותה עת כרב הראשי לישראל, גיבש סביבו קבוצה של תלמידי חכמים גדולים. קבוצה זו נהגה להתכנס מדי יום שישי בבית הרב הראשי, ללימוד, לדון ולהתפלפל בדברי תורה. אחד היוזמים להתכנסות זו היה רבנו. הראי"ה הרצוג העריך אותו מאוד והעניק לו כושר לדיניות בבית-הדין הרבני הגדול בירושלים. גם הרב משה פיינשטיין עמד על ערכו. בספרו "אגרות משה" (אבן-העזר כ"ד) הוא מתפלפל באריכות בדברי רבנו ומכנה אותו "הרב הגאון המפורסם... רב גוברייהו דחכמי ירושלים הראויין להורות בכל התורה כולה".

היכרותו הראשונה של רבנו עם מרן הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל הייתה, כאשר נפגשו מדי פעם בתפילת שחרית ב"מאה שערים". הקשר ביניהם הלך והתהדק אחרי נישואי רבנו עם הרבנית פנינה תחי לבית הרשוביץ. אחיה של הרבנית, הרב שלום נתן רענן זצ"ל, היה גיסו של הרב צבי-יהודה, ובמשך שנים רבות שימש כר"מ וכמנהל ישיבת "מרכז הרב". ביוזמת הרב צבי יהודה, החל רבנו ללמד תורה בישיבת "מרכז הרב", שם התקרב מאוד לראש הישיבה הרב יעקב משה חרל"פ. בשנת תש"ד, אחרי פטירתו של הרב י"מ חרל"פ, התמנה רבנו לר"מ המרכזי בישיבה והחל לומר שיעור כללי מדי שבוע.

רבנו לא נענה לבקשת החזן א"י"ש להעתיק את מקום מגוריו לבני-ברק, והמשיך ללמד בישיבת "מרכז הרב". באותה תקופה החלה הישיבה לפרוח, עם הצטרפותם של תלמידים צעירים הקשורים ל"מזרחי" ולתנועת "בני עקיבא". רבנו שהה כל היום כולו בישיבה, כשהוא מקדיש שעות מרובות לטיפול בכל תלמיד ותלמיד ומתפרנס בדוחק רב. במשך כשישים שנה, העמיד רבנו דורות של אלפי תלמידים, שהיו קשורים אליו מאוד גם אחרי עזבם את הישיבה. רבים מהם - בתוכם רבנים גדולים, דיינים, מחנכים ואנשי ציבור - נהגו להתייעץ עמו בעניינים כלליים ופרטיים.

מגד ירחים
עלון חדשי בהוצאת "בית הרב"
רח' הרב קוק 9, ת.ד. 6275, ירושלים 91062
טל' 02-6232560 פקס' 02-6242908

www.moreshet.co.il/beit-harav • betharav@zahav.net.il
עריכה: שושנה רייץ עיצוב גרפי: אופירה קוקובר

